29 Απριλίου 2020

Το Άγιο Πνεύμα στην Ορθόδοξη και την Παπική παράδοση

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Θεολογία και Ζωή

Α΄. Το Filioque δημιούργησε μία άβυσσο μεταξύ Ορθοδοξίας και Παπισμού

Γράφει ο αείμνηστος αρχιμ. Σπυρίδων Μπιλάλης στο έργο του «Η αίρεσις του Filioque» τομ.1ος, σ. 15 και εξής ότι το δόγμα της εκπορεύσεως του Αγίου Πνεύματος έχει άμεση σχέση με την θεολογία της Αγίας Τριάδος. Συνεπώς η αίρεση του Filioque, επειδή διαστρέφει την κατ’ εξοχή θεολογία περί Αγίας Τριάδος, δεν είναι μία απλή δογματική διαφορά αλλά άβυσσος μεταξύ Ορθοδοξίας και Παπισμού. Όπως παρατηρεί ο Vladimir Lossky «Ολόκληρη η τριαδολογία κρέμεται από το θέμα της εκπορεύσεως του Αγίου Πνεύματος».

Οι Λατίνοι πρόσθεσαν στο «Πιστεύω», στο σημείο που λέγει ότι το Πνεύμα εκπορεύεται από τον Πατέρα, την φράση «και εκ του Υιού», λατινιστί Filioque,

διαστρέφοντας έτσι την τριαδολογία των Οικουμενικών Συνόδων της αδιαίρετης Εκκλησίας. Η διδασκαλία του Filioque έχει την αρχή της σε αρχαίους Λατίνους πατέρες του 4ου και 5ου αιώνα, θεσπίσθηκε επίσημα σε συνόδους του Τολέδου (547 και 589), το 767 στο Φραγκικό Κράτος, και το 1014 υιοθετήθηκε επίσημα από όλον τον Παπισμό. Έτσι έχουμε διαφορετική ομολογία πίστεως στο βάπτισμα και την θεία λειτουργία.

Πως λοιπόν θα έχουμε «την ενότητα της πίστεως και την κοινωνία του Αγίου Πνεύματος, όταν οι Λατίνοι συνεχίζουν να διατηρούν την προσθήκη αυτή στο «Πιστεύω». Μια προσθήκη αυθαίρετη, αδικαιολόγητη, θεολογικά ανακριβής και βλαβερή. Διασπά την Παράδοση των Οικουμενικών Συνόδων, δημιουργεί σύγχυση στα διακριτικά χαρακτηριστικά των προσώπων της Αγίας Τριάδος και οδηγεί τους ανθρώπους να αποπροσωποποιήσουν και να υποβιβάσουν το Άγιο Πνεύμα. Προσθέτει στο Θεό κάτι που δεν είναι ουσιαστικό, ούτε φυσικό, εφ’ όσον εξαιρείται το Πνεύμα, ούτε υποστατικό, εφ’ όσον είναι κάτι το κοινό με στον Πατέρα και τον Υιό. Πως λοιπόν θα γίνει πραγματικότητα το «εις Κύριος, μία πίστις, εν βάπτισμα (Εφεσ. 4,5) και πως «το Filiouqe δεν είναι κώλυμα για την ένωση» όπως είπε ο πατριάρχης Αθηναγόρας (Ορθόδοξος Τύπος, 10-6-1970, σελ. 5);

Β΄. Το Τριαδικό του Θεού και οι σχέσεις των προσώπων της Αγίας Τριάδος

Για να μιλήσει κανείς για την εκπόρευση του Πνεύματος από ορθοδόξου απόψεως όπως και για την αίρεση του Filiouqe, πρέπει πρώτα να παρουσιάσει τις βιβλικές και πατερικές θέσεις για τις ενδοτριαδικές (εσωτερική ζωή θεότητας) και εξωτριαδικές (εν χρόνω δράσεις και αποστολές στην κοσμική ιστορία) σχέσεις των θείων προσώπων.

Ο Θεός όπως μας αποκαλύπτει η αγία Γραφή και αναλύουν οι Πατέρες είναι Τριαδικός. Είναι μία ουσία αλλά τρία πρόσωπα ή υποστάσεις. Αυτό είναι ένα μυστήριο ακατανόητο στο νου μας. Πως ο Θεός είναι ένας και συγχρόνως τρία πρόσωπα. Ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός, όταν μιλά για την Αγία Τριάδα, λέγει νήστεψε, εξομολογήσου, προσευχήσου, κοινώνησε για να σε φωτίσει ο Θεός, όσο γίνεται, να κατανοήσεις το μυστήριο του Τριαδικού Θεού.

Επίσης η Γραφή μας αποκαλύπτει ότι τα πρόσωπα της Αγίας Τριάδος έχουν σχέσεις μεταξύ τους στην εσωτερική ζωή της θεότητας· ο Πατήρ γεννά τον Υιό και εκπορεύει το Πνεύμα το Άγιο. Όταν λέμε γεννά τον Υιό και εκπορεύει το Πνεύμα οι λέξεις γέννηση και εκπόρευση πρέπει ν’ αποφορτισθούν από κάθε ανθρώπινη σημασία και προσέγγιση. Δεν πρέπει να προσπαθούμε να τις κατανοήσουμε με όσα

συμβαίνουν σε μας. Οι σχέσεις των προσώπων της Αγίας Τριάδος δεν είναι ανάλογες με αυτές που ισχύουν στους ανθρώπους. Ο Πατήρ είναι αγέννητος, πάντα πατέρας και ποτέ υιός, ενώ οι άνθρωποι γεννηθήκανε και πριν γίνουν πατέρες υπήρξαν υιοί. Στους ανθρώπους υπάρχει πάντοτε διαφορά ηλικίας μεταξύ πατέρα και υιού. Στον Θεό όμως δεν συμβαίνουν αυτά. Ο Πατήρ συνεχώς και αχρόνως γεννά τον Υιό και εκπορεύει το Πνεύμα το Άγιο. Ανέκαθεν και αχρόνως και αϊδίως ο Υιός και το Πνεύμα συνυπάρχουν με τον Πατέρα.

Η πατρότητα, η γέννηση και η εκπόρευση είναι τρόποι υπάρξεως των υποστάσεων ή των προσώπων στον Τριαδικό Θεό. Αν συγχέουμε τις ιδιότητες των υποστάσεων, όπως συμβαίνει με το Filioque, περιπίπτουμε στην αίρεση του Σαβελλιανισμού, κατά την οποία ο Θεός ενεργεί άλλοτε ως Πατήρ, άλλοτε ως Υιός και άλλοτε ως Πνεύμα. Λέγει ο Γρηγόριος Νύσσης «Πάντα όσα έχει ο Πατήρ, του Υιού έστι πλην της αιτίας· πάντα δε όσα του Υιού και του Πνεύματος πλην της υιότητος (Λόγος 34,10·P.G. 36,252 A). Το πρόσωπο του Πατρός και όχι η φύση είναι η αρχή και η πηγή των άλλων δύο προσώπων κατά τους πατέρες της Ανατολής. Οι βιβλικές εκφράσεις «Πνεύμα Θεού» και «Πνεύμα Υιού» φανερώνουν την ενότητα της ουσίας της Τριάδος. Η φράση του «Πιστεύω» «Πνεύμα... το εκ του Πατρός εκπορευόμενον» αποκαλύπτει την διάκριση των υποστάσεων. Η φράση « ‘εκπορεύεται’ εκ του Πατρός δι’ Υιού», την οποίαν υιοθέτησαν πολλοί πατέρες, για την Ορθόδοξη Ανατολή δεν σημαίνει αιτία, αλλά είναι σύνδεσμος εσωτερικής αλληλεξαρτήσεως και ενότητας δια τις εξωτερικές δράσεις και αποστολές της Τριαδικού Θεού στον κόσμο.

Γ΄. Η εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος

Η αγία Γραφή όπως μας αποκαλύπτει ότι ο Πατήρ γεννά τον Υιό, έτσι μας αποκαλύπτει και ότι το Άγιο Πνεύμα εκπορεύεται από τον Πατέρα. «Όταν δε έλθη ο παράκλητος ον εγώ πέμψω υμίν παρά του πατρός, το Πνεύμα της αληθείας ό παρά του πατρός εκπορεύεται, εκείνος μαρτυρήσει περί εμού· (Ιω. 15,26). Αν η γέννηση του Υιού δεν πρέπει να νοείται ανθρώπινα, η εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος παραμένει εντελώς ακατάληπτος. Η εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος συμβαίνει συνεχώς και αχρόνως όπως και η γέννηση του Υιού. Πάντως στην Γραφή είναι ξεκάθαρο ότι η εκπόρευση δεν συγχέεται με τη γέννηση. Διότι αν συνέβαινε αυτό θα υπήρχαν στην θεότητα δίδυμα αδέλφια.

Ούτε εκπορεύεται εκ του Υιού το Άγιο Πνεύμα όπως δέχονται οι παπικοί. Ξεκάθαρα στο χωρίο που αναφέραμε λέγεται ότι ο Χριστός πέμπει τον Παράκλητον. Και τον πέμπει παρακαλώντας τον Πατέρα να τον δώσει (Ιω. 14,16). Άλλο εκπόρευση και

άλλο πέμψη. Η εκπόρευση είναι άχρονη καθ' υπόσταση ύπαρξη του Αγίου Πνεύματος. Η πέμψη είναι χορηγία των χαρισμάτων του Αγίου Πνεύματος εν χρόνω, δηλαδή μετά την ανάληψη του Χριστού. Όταν λέμε κατά την Πεντηκοστή κατέβηκε το Πνεύμα, δεν εννοούμε ότι προηγουμένως δεν υπήρχε, αλλά ότι τώρα δόθηκε η δυνατότητα στον άνθρωπο να οικειωθεί τις δωρεές του.

Σε κάθε εξωτερική της ενέργεια η Αγία Τριάδα παρουσιάζεται αδιαίρετη και ομοούσια. Εμφανίζει κοινή δράση, ενέργεια και αλληλεξάρτηση. Υιός και Πνεύμα αποστέλλουν αμοιβαία αλλήλους, όπως και ο Πατέρας αποστέλλει αυτούς.

Όπως ο Χριστός πέμπει το Πνεύμα έτσι και το Πνεύμα πέμπει τον Χριστό στον κόσμο και στο δημόσιο κήρυγμά του. «...και νυν Κύριος απέστειλέ με και το Πνεύμα αυτού» (Ησ. 48,16). «Πνεύμα Κυρίου επ' εμέ, ου είνεκεν έχρισέ με· ευαγγελίσασθαι πτωχοίς απέσταλκέ με, ιάσασθαι τους συντετριμμένους την καρδίαν, κηρύξαι αιχμαλώτοις άφεσιν και τυφλοίς ανάβλεψιν, αποστείλαι τεθραυσμένους εν αφέσει, κηρύξαι ενιαυτόν Κυρίου δεκτόν» Ησ. 6,1 και Λκ. 4,18-19). Το Πνεύμα είναι αυτό που πραγματοποίησε την ενσάρκωση του Χριστού (Λκ. 1,35), τον έχρισε επίσημα στη βάπτιση (πρβλ. τον τίτλο Χριστός ή Μεσσίας), τον οδήγησε στην έρημο ν' ασκηθεί και να παλέψει με τον σατανά (Μαρκ. 1,12), τον έστειλε κατά την μεταμόρφωση στην «έξοδό» του, δηλαδή στη θυσία του και στο θάνατό του (Λκ. 9,31).

Και μετά την Πεντηκοστή, ενώ αποστέλλεται από τον Υιό, Εκείνο είναι που θα φέρει το κήρυγμα του Χριστού σ' όλο τον κόσμο και κείνο είναι που θα μεταβάλλει τον άρτο και οίνο σε Σώμα και Αίμα Χριστού καθιστώντας τον Χριστό μυστηριακά πάντοτε μαζί μας. Αν ο σκοπός της ενσάρκωσης είναι η αποστολή του Αγίου Πνεύματος κατά την ημέρα της Πεντηκοστής, ο σκοπός της Πεντηκοστής είναι η συνέχιση της ενσάρκωσης του Χριστού μέσα στην Εκκλησία κατά τον καθαγιασμό των τιμίων δώρων στην Θεία Ευχαριστία όπως προαναφέραμε.

Ας ευχαριστήσουμε και ας δοξολογήσουμε τον Τριαδικό Θεό, διότι μέσα στην Ορθοδοξία διαφυλάχτηκε η ορθή θεολογία περί Αγίας Τριάδος.

ΜΕΛΕΤΙΟΣ ΑΠ. ΒΑΔΡΑΧΑΝΗΣ
ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ

Πηγή: *http://www.impantokratoros.gr/agiopneuma_orthodoxia_papismos.el.aspx*